

MATERIAŁY MARIANA MASSONIUSA
(1862-1945)
III-17

Piotr Marian Massonius urodził się 1 lutego 1862 r. w Kursku. Jego ojciec Piotr był rosyjskim pułkownikiem a matką Helena ze Śliźniów.

Marian Massonius naukę rozpoczął w Kursku potem uczył się w Mińsku a do matury przystąpił w VI Gimnazjum w Warszawie. W 1881 r. rozpoczął studia na Wydziale Prawniczym Uniwersytetu Warszawskiego. Po dwóch latach przerwał studia i w 1885 r. wyjechał na studia filozoficzne za granicę. Studiował w Pradze, Berlinie, Monachium i Lipsku, gdzie w 1890 r. uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie rozprawy, *Ueber Kant'a transzendentale Aesthetik*.

Do 1891 r. przebywał w Petersburgu jako członek redakcji „Kraju”, potem po krótkim pobycie w Zagłębiu Dąbrowskim na dwadzieścia lat osiadł w Warszawie. Zorganizował i był pierwszym redaktorem miesięcznika „Książka” (1901-1904), należał do redakcji „Wielkiej Encyklopedii Powszechnej Ilustrowanej” ((1895-1905). W tym samym czasie pracował jako nauczyciel w tajnym polski szkolnictwie. W 1905 r. został profesorem filozofii i estetyki w nowo otwartych Wyższych Kursach Naukowych w Warszawie. Po za tym wykładał pedagogikę na Kursach Pedagogicznych J. Miłkowskiego, estetykę w Szkole Dramatycznej, oraz nauczał w szkołach średnich im. M. Reya i W. Górskiego.

W 1906 r. został wybrany do Dumy Państwowej z guberni mińskiej. Po wybuch I wojny światowej znalazł się w Mińsku Lit., gdzie zorganizował i pełnił funkcję dyrektora polskiego gimnazjum (1915-1918). W 1918 r. objął kierownictwo polskiego gimnazjum w Nieświeżu. W 1919 r. został aresztowany i osadzony w więzieniu w Mińsku, z którego wyostał się po kilku miesiącach i wyjechał do Wilna. W 1920 r. został powołany na profesora nadzwyczajnego filozofii i pedagogiki Uniwersytetu Wileńskiego i na tym stanowisku pozostał do emerytury (1932).

Był żonaty z Anielą Houwalt od 1882, bezdzietny.

Marian Massonius zmarł 20 lipca 1945 r. w Wilnie i tam został pochowany.

Spuściznę po Marianie Massinusię , zakupiło Archiwum Polskiej Akademii Nauk od doc. dr. Marii Rzeuskiej w listopadzie 1954 roku.

Do spuścizny załączone jest wspomnienie o życiu i działalności naukowej prof. Massoniusa pióra prof. Dr. Tadeusza Czeżowskiego , a zamieszczone w „Przeglądzie Filozoficznym” w 1947 roku.

Spuścizna składa się z kilku części. Do ważniejszych z nich należy rękopis jednej z większych prac naukowych Massoniusa p.t. „*Wiara w nauce*” Praca ta nigdzie nie drukowana, napisana została pod koniec życia profesora. Recenzja tej pracy , pióra Marii Rzeuskiej dołączona jest do spuścizny.

Z dalszych części spuścizny najistotniejsze są notatki seminaryjne i korespondencja. Notatki seminaryjne obejmują kilka zeszytów , w których Massonius szczegółowo prowadził kronikę seminarium , notując tematy posiedzeń , tytuły referatów , nazwiska uczestników zebrań. Znajdują się też liczne kartki z obfitą bibliografią pedagogiczną , dobraną do poszczególnych zagadnień pedagogicznych.

Korespondencja znajdująca się w spuściznie ma różnorodny charakter. Jedną grupę stanowi korespondencja osobista Mariana Massoniusa. Większość jej dotyczy spraw rodzinnych , kilka listów zaś wyodrębnionych w osobne jednostki archiwalne, porusza sprawy naukowe. Wśród tych ostatnich znajdują się dwa listy prof. Erazma Majewskiego (osobną grupę stanowi korespondencja dotycząca zmiany składu redakcji czasopisma „Książka” redagowanego przez kilka lat przez Massoniusa. Korespondencja ta pochodzi z 1903r.). Do drugiej grupy należą listy adresowane do Massoniusa i jego żony. Trzecią grupę tworzy

korespondencja Anieli Massoniusowej. Z tej grupy zostały wyodrębnione w osobną jednostkę archiwalną listy Lucyny Majewskiej, żony Erazma Majewskiego, zawierające pewne informacje o sprawach naukowych.

Wśród pozostałych materiałów spuścizny znajduje się m.in. Fragment pamiętnika Mariana Massoniusa z 1915r. i 1918r. oraz szereg dokumentów osobistych i rodzinnych, sięgających roku 1808, a także nieliczna grupa materiałów do działalności organizacyjno – naukowej profesora.

Ogółem spuścizna zawiera 29 jednostek archiwalnych.

W bazie szukajwarchiwach zespół otrzymał nr 302/140/0.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	Pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości naukowej	1-3
A. Prace naukowe	1
B. Materiały warsztatowe	2 – 3
II. Materiały działalności naukowej	4 – 7
A. Materiały działalności dydaktycznej	4 – 5
B. Materiały działalności organizacyjno – naukowej	6 – 7
III. Materiały biograficzne	8 – 11
IV. Korespondencja	12 – 24
A. Twórcy zespołu	12 – 20
Wychodząca	12
Wpływająca	13 – 20
B. Twórcy zespołu i jego rodziny	21 – 24
Wpływająca	21 – 23
Wychodząca	24
V. Materiały o twórcy zespołu	25 – 26
VI. Materiały rodzinne	27 – 28
VII. Materiały osób obcych	29

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

A. Prace naukowe

1. *Wiara w nauce*

Praca niepublikowana, 14 zeszytów
Przed 1945, rkp., sz., k.222

B. Materiały warsztatowe

2. Notatki językowe

B.d., rkp., k.22

3. Wiersze Wsiewołoda Gajkina, *Gorkaja pałyń*

Wypisy z literatury
B.d., rkp., l., k.1

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ

A. Materiały działalności dydaktycznej

4. Notatki seminaryjne
10 zeszytów i luźne kartki z nazwiskami uczestników i tematami zebrań
B.d., rkp., l., sz., k.226
5. Literatura pedagogiczna
Bibliografia do tematów posiedzeń seminaryjnych i poszczególnych zagadnień pedagogicznych
B.d., rkp., l., k.124

B. Materiały działalności organizacyjno – naukowej

6. Towarzystwo Kursów Naukowych. Sekcja Humanistyczna.
Program wykładów
1911 – 1912, druk, k.1
7. Uniwersytet Wileński
Korespondencja urzędowa
1930– 1937, rkp., masz, druk, k.7

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

8. Dokumenty osobiste M. M.
1862–1881, rkp., k.9
9. Fragmenty pamiętnika M. M.
2 zeszyty
1915, 1918, rkp., k.68
10. Fotografie Mariana Massoniusa
1936, b.d., k.2
11. Umowa majątkowa między Anielą i Marianem Massoniusami
2 egz. umowy oraz *Zapiski dla pamięci*
1912, b.d., rkp., k.3

IV. KORESPONDENCJA

A. Twórcy zespołu Wychodząca

12. M. M. do brata, Sosnowice 13.12.1894, l.1 , k.3
Fragment listu M.M. do nieznanego adresata, 2 egz. , ok. 1932 , l.1 , k.2
1894, 1932, rkp., l., k. 5

Wpływająca

13. Bilecik Henryka Elzenberga 31.03., l. 1

- 1938, rkp., druk, l., k. 1
14. Bilecik Józefa Lubojackiego 8. 11., 1. 1
1935, rkp., druk, l., k.1
15. Listy Erazma Majewskiego 10.07. 1918, 25.06.1922, 1. 2
1918, 1922, rkp., l., k.3
16. List Henryka Laszkiewicza w sprawach naukowych
B.d., rkp., l., k.2
17. Korespondencja w sprawie zmiany redakcji „Książki”, 7-8.03, 1. 11
1903, rkp., l., k.22
18. Korespondencja w sprawach rodzinnych 23.10.1923– 16. 05. 1939, 1. 33
1923-1939, rkp., l., k.50
19. Zaproszenia dla M. M., przed 1926 i 12. 12. 1937, 1. 2
Przed 1926, 1937, rkp., l., k.2
20. Kartka z 38 podpisami
B.d., rkp., l., k. 1

B. Twórcy zespołu i jego rodziny Wpływająca

21. Korespondencja Anieli i Mariana Massoniusów 6.10.1922– 1.06.1940, 1. 21
1922–1940, rkp., l., k.32
22. Korespondencja Anieli Massoniusowej 3. 12. 1922– 9. 06. 1939, 1. 23
1922– 1939, rkp., l., k.33
23. Listy Lucyny Majewskiej do Anieli Massoniusowej 3.05. 1924– 20. 01. 1939, 1. 21
1924– 1939, rkp., l., k.28

Wychodząca

24. Fragment listu Anieli Massoniusowej do Lucyny Majewskiej, bilecik A. Massoniusowej
21.05.1920, rkp., druk, l.1 , k.1

V. MATERIAŁY O TWÓRCY ZESPOŁU

25. Wspomnienia pośmiertne o M. M. napisane przez Tadeusza Czyżewskiego.
1947, druk, l.2
Druk, „Przegląd Filozoficzny”_Rocznik XLIII , zeszyt 1 – 4
26. Marian Massonius ,*Wiara w nauce*
Opis pracy dokonany przez Marię Rzeuską
5. 11. 1954, rkp., l., k. 2

VI. MATERIAŁY RODZINNE

27. Dokumenty rodzinne przodków M. M.
1808 – 1915, 1.13

28. Fotografia Ottona Ślizienia
30. 06. 1930, 1.1

VII. MATERIAŁY OSÓB OBCYCH

29. *Ocena przyjemności i przykrości w etyce perfekjonistycznej*
Tezy polemiczne napisane obcą ręką
B.d., 1.2

Inwentarz zawiera 29 jednostek archiwalnych o łącznej liczbie 886 kart.
Inwentarz sporządzony został w dniu 12 marca 1957 roku przez asystenta Archiwum Polskiej Akademii Nauk mgr. Stanisława Chankowskiego